

Trajectòries juvenils i mobilitat social. La reproducció intergeneracional de les desigualtats

■ COORDINACIÓ DEL MONOGRÀFIC

GLÒRIA LORENTE / PERIODISTA. OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT

PAU SERRACANT / SOCIÒLEG. OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT

ROGER SOLER I MARTÍ / POLITÒLEG. OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT

En algunes civilitzacions el pas de la infància a la vida adulta es concretava en un pràctic ritus de pas a través del qual els individus passaven a ser membres de ple dret –i plena responsabilitat– de la seva societat. La transmissió oral del coneixement facilitava uns processos d'aprenentatge sintètics basats en el domini d'un ventall reduït d'habilitats laborals. A mesura que les economies es van fent més complexes i l'estat adquireix un pes creixent, els requisits per ser reconegut com a adult es multipliquen. La formació, en bona part a través de la lectura, comença a tenir un paper cabdal en aquest procés de construcció de la joventut. L'època daurada de les societats del benestar idealitza una etapa juvenil centrada en la formació i seguida d'un ràpid procés d'integració laboral i social.

En aquest monogràfic hem volgut veure quins canvis s'estan produint actualment en la manera de transitar per la joventut. L'anomenada globalització, el procés de desregulació dels mercats de treball, la crisi de l'estat del benestar, els canvis en la família, etcètera, són processos que forçosament han de tenir un impacte en allò que anomenem joventut. En les pàgines següents reflexionarem sobre les trajectòries de transició de la població juvenil en el context de les societats industrials avançades: quines noves trajectòries estan apareixent? A quins ritmes diferents es produeixen les transicions? Quines diferències hi ha entre els estats europeus? Si bé és evident que segueixen havent-hi posicions de partida –i en aquestes pàgines veurem fins a quin punt segueixen configurant el ventall d'oportunitats vitals–, podem seguir parlant de posicions de destinació? En tot cas, les transicions juvenils són espais d'oportunitats de mobilitat social, o són més aviat mecanismes de reproducció de les desigualtats entre generacions? Quin paper tenen i quin poden tenir les polítiques de joventut en aquests processos?

En el primer article, G. Pollock sintetitza críticament els principals canvis en les transicions juvenils detectats a escala europea. En el segon, C. Van de Velde explica les diferències en aquestes transicions en funció del règim del benestar en què es produeixen, a partir dels exemples del cas danès, anglès, francès i espanyol. En el tercer article, P. Serracant exposa una tipologia de trajectòries de transició de la joventut catalana actual i vincula les diferents trajectòries a les variables de desigualtat social. En el quart article, R. Soler i Martí analitza la influència dels agents proveïdors de benestar sobre les trajectòries juvenils catalanes i reflexiona sobre el paper que han de tenir les polítiques de joventut en la creació d'oportunitats de mobilitat social. Finalment, el monogràfic es tanca amb una entrevista a A. Furlong sobre les transformacions experimentades pel col·lectiu juvenil i el paper de l'anàlisi sociològica en la configuració de determinats imaginaris.

Joventut i canvi social.

Transformacions en les transicions dels joves a la vida adulta

■ GARY POLLOCK / MANCHESTER METROPOLITAN UNIVERSITY

La joventut és una etapa de la vida que inclou uns canvis socials amb els quals els joves deixen enrere els vestigis de la infantesa i graviten cap a l'edat adulta. Una anàlisi de les diferents transicions, que també poden ser considerades com a trajectes socials, ens permet identificar qualitativament diferents grups d'experiències. Aquests trajectes són producte dels orígens socials, del que trien els joves, de les estructures que limiten o faciliten el que es pot triar, de les mateixes experiències transicionals actuals i de les "destinacions", encara que aquestes destinacions siguin, elles mateixes, transitòries. Sigui quin sigui el terme utilitzat: transicions, trajectes, camins o carreres, representen metàfores útils que li permeten a l'analista considerar tant les condicions estructurals amb què es troben els joves, com el potencial que tenen de fer eleccions que influeixen en la direcció de la seva transició. Aquest mètode ha estat provat per treballar a nivell internacional i en països amb històries polítiques i socials molt contrastades. La transició de l'escola al treball és el camp de recerca més explotat, encara que cada vegada podem llegir més coses sobre les transicions i l'habitatge, la família i el lleure. En realitat podem pensar en totes les esferes de la vida com a subjecte útil d'una anàlisi longitudinal que descriu i explica per què les experiències són estratificades. Hi ha dos grans enfocaments: el que se centra en les tipologies i el que se centra en els esdeveniments.

Tipologies i esdeveniments

Els enfocaments tipològics són els que s'han aplicat més i són els que s'han utilitzat durant més temps. Suposen la construcció d'una petita sèrie de categories comparatives que

sumaritzen els principals tipus de transicions que una mostra de joves pot tenir. Aquest enfocament ha estat utilitzat de manera reeixida tant en els estudis qualitius com en els quantitius. Els enfocaments basats en esdeveniments, d'altra banda, identifiquen els esdeveniments clau de la vida i exploren fins a quin punt són un producte de l'experiència prèvia, o bé provoquen experiències posteriors.

Les anàlisis típiques es concentren en els "esdeveniments", com ser acomiadat, trobar feina, canviar de casa i casar-se. Hi ha els anomenats "esdeveniments crítics", que es considera que són de crucial importància per determinar les consegüents experiències de la vida (Thomson et al 2002). Els esdeveniments clau, com entrar en el mercat de treball, quedar-se sense feina, tornar a la feina després de tenir fills, comprar una casa, liquidar una hipoteca, casar-se o divorciar-se poden ser crítics, causals o consegüents, però certament són específics d'un context. Aquests esdeveniments es poden entendre millor si s'encaixen en una xarxa de factors interrelacionats que proporcionen el context per comprendre per què s'ha produït una cosa i quines conseqüències pot tenir. Pel que fa al desig de trobar una feina, les motivacions comparatives poden incloure el desig de comprar una casa, de casar-se, de tenir fills, o potser tots tres. De tota manera, l'explicació pot basar-se en experiències molt diferents: acomiadament laboral; separació del cònjuge; independència dels fills. Així, el context en què s'observi la feina és el que contribueix al marc explicatiu. Aquest context és un element crucial a l'hora de buscar explicacions teòriques, per exemple, per explicar els diferents patrons de comportament de les feines de les dones en relació amb "elecció

versus obligació”, especialment quan alguns factors contextuals com la situació familiar i les estructures de suport, i l’habitatge, poden limitar o afavorir de manera molt diferent les aspiracions individuals.

Els debats actuals sobre les transicions inclouen l’abast de l’ampliació de la fase juvenil, el fet que els nivells en augment de processos no lineals ens porten a una

complexitat més gran, i que les experiències estructurades estan sent reemplaçades per processos d’individualització.

Transicions lineals i no lineals

Si totes les transicions fossin iguals, seria poc interessant; però aquest, esclar, no és el cas. Els diferents punts d’inici i de final donen com a resultat un nombre potencial

de rutes a les quals es poden connectar. Així, hi ha una matriu de possibles transicions que es poden organitzar utilitzant l'evidència empírica. Aquest tipus de model direccional basat en el trajecte ens porta a estudis qualitius que són efectius a l'hora de facilitar anàlisis estadístiques de les diferents rutes i de les característiques de les persones que segueixen unes rutes en concret. S'utilitzen les categories de les rutes típiques que adopten els joves i han esdevingut un mètode comú per diferenciar experiències com "l'acadèmica", en la qual se segueix l'educació postobligatòria, posteriorment seguida per un treball no manual amb bones perspectives. En segon lloc, una ruta "vocacional", en la qual els joves comencen feines qualificades i estables, després d'un període d'aprenentatge, o d'un període de fer una formació professional de grau mitjà. Finalment, una ruta "residual", en la qual els joves són no qualificats i comencen feines poc qualificades i el més probable és que tinguin períodes d'atur.

Aquesta classificació en tres vies, durant algun temps, va explicar adequadament la majoria de variacions en les transicions de l'escola al treball. L'enfocament tipològic ha mantingut la seva popularitat, encara que amb variacions en les categories, perquè el mercat de treball i el sistema educatiu han canviat. Així com s'ha demostrat útil per remarcar l'estratificació basada en la classe (i consegüentment també en el gènere) de les experiències, l'enfocament tipològic ha estat utilitzat en termes de desenvolupament de polítiques públiques. Establint unes trajectòries típiques que els joves segueixen, ha estat possible destacar àrees en què la intervenció pot beneficiar aquells joves que menys possibilitats tenen de tenir una transició estable. Les tipologies s'han desplegat regularment per ajudar a entendre les experiències de les transicions a Europa occidental des dels anys 70; a més, s'ha vist que aquest enfocament funciona quan s'estudia els països postcomunistes (Roberts 2003). Això no suggereix que les transicions siguin sempre lineals o predeterminades d'alguna manera; en realitat l'anàlisi transicional ajuda a identificar patrons no lineals (EGRIS 2001), però per raons heurístiques la metàfora transicional és una simplificació útil.

Mitjançant un enfocament transicional som capaços d'identificar diferents rutes que segueixen els joves com a conseqüència de les seves eleccions, dintre dels límits del que se'ls ofereix en el moment d'aquest trànsit. L'estat de l'economia en termes de tipus de treballs que estan disponibles i de l'estructura de l'educació són influències restrictives importants en les eleccions que es fan. Per tant, la ruta acadèmica per la qual un jove assumeix dos anys d'estudis postobligatoris ja no és elitista, com ho era a finals dels 80. Avui en dia aquest nivell d'educació s'està apropant a la norma i el terme "acadèmic" ja no ens dóna una descripció acurada. En lloc d'això, cal centrar-se en l'experiència de l'educació més alta, i possiblement diferenciar més aviat per subjecte i/ universitat. Per comprendre fenòmens com la sobrequalificació, cal que entenguem de quina manera els joves experimenten les transicions a la vida laboral en el segle XXI.

Els canvis en la demografia, les polítiques dels governs, l'economia i els sistemes educatius fan que calgui estar contínuament revisant els tipus de transició

Transicions prolongades

El contrast entre transicions accelerades i prolongades ha estat durant molt de temps una característica de la recerca sobre transicions. Que les transicions s'estiguin prolongant en el temps no hauria de fer-nos oblidar el fet que hi ha un nombre substancial de joves que aconsegueixen feines estables poc després de la seva formació a temps complet, i que la classe, el gènere i l'etnicitat, en gran part, poden predir si una transició pot ser retardada o interrompuda. L'augment de la dependència del suport econòmic de la família ha estat una característica dels estudis a tot Europa des dels 80. Més recentment, s'ha dit que hi ha un canvi estructural en la manera amb què hauríem de conceptualitzar la posició dels joves, mitjançant la creació

És una mentida cruel suggerir als joves que només es poden queixar de si mateixos, si no han pogut realitzar les seves ambicions

d'un nou graó de la vida, que serviria per captar l'allargament de la joventut –el d'“adult emergent” (Arnett 2004) –. Aquesta teoria explica per què l'etapa adulta dels joves s'ajorna respecte d'allò que típicament s'espera (per exemple, dels vint-i-pocs als vint-i-bastants).

Es diu que hi ha estructures institucionals i socials distintives, cosa que significa que els “adults emergents” ara ocupen un graó de la vida plenament drets i fets, d'una manera que els joves de les generacions precedents no van fer. En altres paraules, la inestabilitat d'aquesta etapa de la vida ha estat reemplaçada per una gran certesa en el que significa estar entre la dependència i la plena edat adulta. Aquesta certesa queda demostrada per les relacions socials com l'augment de la dependència respecte de la família a causa de l'educació postobligatòria, l'habitatge i el suport financer i emocional, però també per les estructures

legals que en realitat forcen les famílies a tenir un paper destacat en el suport als “adults emergents”, en augmentar l'edat d'independència legal; així, aquests demanen a les famílies que els financin cada vegada més educació i més alta, així com que els donin suport en els períodes en què no treballen o es troben a l'atur.

El debat sobre què vol dir en realitat “joventut” no és nou; durant molt de temps s'ha considerat que genera grans dificultats, sovint a causa de definicions legals contradictòries i dels índexs molt diferents amb què els joves gestionen la seva transició a la vida adulta. Un examen de les dades longitudinals sobre les experiències dels joves al Regne Unit des de la Segona Guerra Mundial mostra que l'edat de matrimoni i de tenir fills, de promig, va en augment, que els nivells d'educació superior i contínua va en augment, i que l'edat de començar un treball estable, de promig, va en augment (Bynner 2005). Això aparentment pot semblar que dóna suport

a la teoria d'Arnett, però aquests canvis són agregats, i es distribueixen de manera desigual entre la població. En realitat les diferències de classe social segueixen sent el millor factor de predicció de l'educació, la feina, i l'edat de matrimoni i de tenir fills. Això apunta a un problema amb la tesi de l'adulthood emergent: s'hauria d'aplicar parcialment a grups socials específics, i en aquest cas no pot captar el que està passant a tots els joves. El retard en el naixement dels fills, per exemple, pot estar relacionat amb nivells d'educació superior i famílies amb dos sous. Així, aquest "retard" té molta més relació amb l'estratificació social, i no és una simple tendència.

Hi ha un nombre substancial de joves que aconsegueixen feines estables poc després de la seva formació a temps complet, i la classe, el gènere i l'etnicitat, en gran part, poden predir si una transició pot ser retardada o interrompuda

Transicions estructurades o individualitzades?

Els orígens de la classe social representen un punt de partida. Els orígens també fan referència al tipus d'escolarització i d'educació que tenen els joves. Les mateixes transicions, doncs, tenen influències de la localitat, els recursos i els actors –l'àrea del mercat de treball, les feines disponibles, les tradicions familiars i el suport moral, així com les eleccions individuals juguen a part–. Aquestes transicions, doncs, són una confluència del que està disponible, que està triat i mediat per altres factors com la influència de la família, les escoles i els iguals.

Els canvis en la demografia, les polítiques dels governs, l'economia i els sistemes educatius

fan que calgui estar contínuament revisant els tipus de transició. El mercat de treball ara és molt diferent del que hi havia als anys 80: el nombre de feines per a la gent jove ha baixat i el tipus de feines disponibles està en general relacionades amb els serveis.

Durant els anys 90, va augmentar l'interès per la manera com la teoria de la individualització ens pot ajudar a comprendre la condició de les transicions juvenils. Derivat principalment del treball de Beck (1992), la individualització pretenia descriure els processos pels quals les eleccions individuals augmentaven en importància a mesura que les societats es desenvolupaven, i això volia dir que a la gent se li demanava cada cop més fer eleccions relacionades amb la seva carrera professional, molt més que en les generacions precedents. Una primera aplicació a les transicions juvenils deia que això només tenia sentit quan tots els joves estaven en posició de poder fer les mateixes eleccions (Roberts et al 1994). En altres paraules, això era una manera una mica més contemporània d'articular la teoria de les "estructures d'oportunitat", o d'elecció dins d'unes obligacions. Que hi hagués una àmplia gamma de qualificacions postobligatòries significava que el nombre de "camins" havia augmentat i, així, ara hi havia més oportunitats per als joves.

A més, l'aparent fragmentació de les experiències del mercat de treball –molts canvis de feina i un fenomen de sobrequalificació (o de subocupació) en augment– semblaven demostrar que hi pot haver alguna cosa certa en aquesta teoria. Aquesta perspectiva meritocràtica va ser encertadament criticada pel sovint repetit punt de vista Furlong i Cartmels (1997), que diu que la teoria de la individualització representa una "fal·làcia epistemològica", perquè es posa massa èmfasi en l'acció dels joves, quan en realitat les seves eleccions sempre depenen totalment del que se'ls ofereix o dels recursos que tenen per fer les coses. Les eleccions aparentment poden ser àmplies, però les oportunitats segueixen sent limitades. Aquest context en què es fan les eleccions de vida dels joves (sovint relacionades amb l'educació i la formació), serveixen cada vegada més per remarcar la importància de les necessitats immediates, per davant de les incerteses del futur. Així doncs, és una mentida cruel suggerir als

joves que només es poden queixar de si mateixos, si no han pogut realitzar les seves ambicions.

L'Enquesta a la joventut de Catalunya

Aquesta enquesta és del més avançat que hi ha en investigacions sobre joves. Els investigadors tenen un enfocament teòric i metodològic sofisticat, gràcies al qual s'han recollit dades d'alta qualitat que poden contribuir a comprendre els aspectes transicionals descrits anteriorment. És particularment notable que la principal tipologia central d'aquest treball és una combinació de feina, educació i estatus familiar. He dit en algun altre lloc que hi ha una necessitat creixent d'examinar dades longitudinals d'aquesta manera, per tal de comprendre completament els nexes entre diferents esferes de la vida (Pollock 2007). Això, doncs, és una metodologia híbrida sensible a una sèrie de trajectòries i esdeveniments. A més, l'apreciació de la

natura connectada de diferents esferes de la vida, mitjançant un enfocament longitudinal basat en la trajectòria, es basa sobretot en la participació en el temps lliure. Així doncs, aquí es capta i s'articula plenament la natura contingent de l'experiència. La inestabilitat de les experiències requereix que les dades siguin sensibles al temps cronològic, per tal de captar a quines edats es tendeixen a produir-se els esdeveniments i fins a quin punt aquests poden estar relacionats amb un context social més ampli. El fet que les conclusions principals suggereixin que les diferències de classe social segueixen sent el millor factor de predicció de l'educació, la feina, l'estatus familiar i el temps lliure demostra la importància d'emprendre aquest tipus de recerca. Equilibra encertadament alguns càlculs més especulatius que no poden proporcionar uns fonaments tan sòlids per a les teories que suggereixen que les estructures socials estan perdent el seu caràcter distintiu.

REFERÈNCIES

- Arnett, Jeffrey 2004. *Emerging Adulthood: The Winding Road from Late Teens through the Twenties*, Oxford: Oxford University Press.
- Beck, Ulrich 1992. *Risk Society*, London: Sage.
- Bynner, John 2005 "Rethinking the Youth Phase of the Life-course: The case for Emerging Adulthood." *Journal of Youth Studies* 8: 367-384.
- EGRIS 2001. "Misleading Trajectories: Transition Dilemmas of Young Adults." *Journal of Youth Studies*, 4: 101-118.
- Furlong, Andy and Fred Cartmel. 1997. *Young People and Social Change: Individualization and Risk in Late Modernity*, Buckingham: Open University Press.
- Pollock, Gary 2007. "Holistic Trajectories: a study of combined employment, housing and family careers using multiple sequence analysis" *Journal of the Royal Statistical Society A: Statistics in Society*, 170:167-183.
- Roberts, Kenneth 2003. "Change and Continuity in Youth Transitions in Eastern Europe: Lessons for Western Sociology." *The Sociological Review* 51: 484-505.
- Roberts, Kenneth, Stan C. Clark, and Claire Wallace. 1994. "Flexibility and Individualism: A Comparison of Transitions into Employment in England and Germany." *Sociology*, 28: 31-54.
- Thomson, R., Bell, R., Henderson, S., Holland, S., McGrellis, S. and Sharpe, S. (2002) Critical moments: choice, chance and opportunity in young people's narratives of transition to adulthood. *Sociology*, 6, 335-354.

Joventuts d'Europa: trajectòries comparades

■ CÉCILE VAN DE VELDE / DOCTORA EN SOCIOLOGIA PER L'INSTITUT D'ÉTUDES POLITIQUES DE PARÍS I PROFESSORA DE L'EHESS (ÉCOLE DES HAUTES ÉTUDES EN SCIENCES SOCIALES) DE PARÍS

«Post adolescents», «joves», «preadults», o «joves adults»... La multiplicitat de termes per caracteritzar una fase de la vida en reflecteix tota l'ambigüitat: ja sigui pensada com una simple prolongació de l'adolescència o com una nova edat de la vida, l'entrada en la vida adulta es fa avui en dia més llarga i perd els seus contorns. Cada vegada es fa més difícil, dins de trajectes de vida en plena mutació, definir les fronteres fixes entre edats i establir uns llinars que, una vegada franquejats, farien socialment de l'infant que érem l'adult que som. Ara bé, des d'una perspectiva comparativa, «l'allargament de la joventut¹» és ben lluny de presentar transversalment els mateixos trets a Europa occidental. L'empremta de la societat en aquest període del decurs de la vida és profunda, i afecta les trajectòries de joventut, fins a les mateixes definicions de l'adult: en funció de les polítiques públiques, dels sistemes educatius i de les cultures familiars de què disposen, cada societat tendeix a generar experiències específiques d'aquest trajecte de vida. Aquest article es proposa, dins d'un horitzó europeu, analitzar algunes de les construccions socials de la joventut en el si de les societats d'Europa occidental. Es basa en l'anàlisi comparada de trajectòries familiars i professionals de joves adults a Dinamarca, el Regne Unit, França i Espanya².

1. «Trobar-se», o la lògica del desenvolupament personal

En primer lloc, en el si de la societat danesa –i més extensament en el si de les societats escandinaves–, es considera legítima una forma de joventut llarga, independent i exploratòria, inscrita dins una lògica de desenvolupament personal.

1.1. Trajectòries d'experimentació

Més enllà de certes divisions sexuals i socials, la fase de joventut a Dinamarca tendeix a prendre forma de progrés, rares vegades lineal, entre experiències professionals i estudis finançats per l'Estat. La marxa de la llar familiar és precoç –l'edat mitjana de partença era de 21 anys el 1993³–, i s'inscriu com a continuació d'una autonomia adolescent ja reconeguda en el si de la família.

Només enfrontar-se a una socialització extrafamiliar es considera susceptible d'afavorir la construcció de la identitat individual: quedar-se a casa dels pares s'associa a una «pèrdua de temps», un «aïllament» nefast, fins i tot «perillós», que impedeix «fer-se adult», i frena la construcció d'una «vida pròpia». Després de la partença, s'obre per a molts un temps llarg d'experimentació, que es considera que es pot prolongar potencialment fins al voltant dels 30 anys. S'hi afirma la voluntat d'enfrontar-se a múltiples experiències a fi de fer l'«ego-trip» i «d'estar preparat» per exercir responsabilitats professionals o familiars. Aquesta lògica de temps flexible suposa uns trajectes discontinus on s'alternen estudis, feina i represa del estudis. Els joves danesos s'inscriuen efectivament de manera privilegiada dins d'unes trajectòries caracteritzades per anades i tornades entre vida solitària i unió lliure, així com per les anades i tornades entre l'estatus d'estudiant i el d'assalariat, fins a una finalització efectiva dels estudis potencialment tardana: més d'un quart dels joves danesos entre 25 i 30 anys es troben en fase de formació⁴. Temps realment de setge legal i salarial, aquest

La intervenció estatal britànica consagra un principi de responsabilització individual: a manca de subsidis directes, la política de préstecs a estudiants incita a l'autofinançament

llarg període «jove adult» està considerat sobretot com un temps legítim de progrés personal.

1.2. Una fita democràtica

Més que una simple resposta a un cert nivell de seguretat econòmica, aquesta forma d'experiència de la joventut constitueix una mena de fita democràtica. L'impacte de l'Estat-Providència sobre la trajectòria de vida és, en aquest cas, primordial: un subsidi directe i universal garanteix la supervivència econòmica del jove adult, independentment dels recursos paternals; la seva flexibilitat temporal permet materialment la prolongació o la represa, fins i tot tardana, dels estudis. Però aquesta política no impedeix, ni de lluny, la inversió precoç i massiva d'estudiants i de joves adults sobre el mercat de treball; el 2005, més del 55% dels joves danesos escolaritzats acumulen directament feina i estudis⁵. Si bé ha estat possible per una política estatal desfamiliaritzadora, l'existència d'aquest tipus de joves respon en últim terme a unes arrels culturals més profundes: aquests itineraris troben els seus fonaments en una socialització precoç vers l'autonomia en el si de la família, en la qual independència i igualtat constitueixen valors pedagògics relativament ancorats. Així, és dins la barreja de valors culturals que valoren l'autonomia individual, i de condicions polítiques i econòmiques que la fan possible, que s'explica l'existència, a Dinamarca, de trajectòries de joventut governades per una lògica de desenvolupament personal.

2. «Assumir-se» o la lògica de l'emancipació individual

El quadre social i cultural del Regne Unit afavoreix una forma de joventut més curta, orientat vers un accés a l'estatus social i familiar d'adult.

2.1. La precocitat d'un estatus

Al Regne Unit, la independència residencial és igualment precoç –l'edat mitjana de partença era de 21 anys el 1999⁶–, però, a diferència de Dinamarca, no està garantida financerament per un Estat desfamiliaritzador. Posa de relleu sobretot la responsabilitat individual, i s'adquireix per l'accés precoç a una feina. Fins i tot quan no suposa la fi del manteniment financer dels pares, la partença constitueix una ruptura real simbòlica dins les trajectòries i dins les relacions intergeneracionals. La norma social convida l'individu a esdevenir adult, és a dir, un ésser responsable que cuida de les seves pròpies necessitats. La llar familiar està associada a la infància; des d'aleshores, la partença de casa dels pares, eminentment simbòlica, es converteix en l'acte fundador de l'adult. En el decurs dels estudis, l'endeutament i l'activitat professional paral·lela són preferits davant la solidaritat dels pares; se'n deriven unes durades d'estudi curtes i una integració ràpida al mercat de treball. L'accés a l'estatus marital i patern és igualment precoç. Lluny de la «no-urgència» reivindicada per molts joves danesos, els discursos dels britànics denoten, al contrari, una forma de precipitació vers l'accés a l'estatus d'adult i vers les responsabilitats professionals i familiars que es considera que l'acompanyen.

2.2. L'exigència liberal

Aquestes trajectòries de precocitat estan indissociablement relacionades amb la conjunció d'una societat liberal i d'un model familiar de tendència individualista. La intervenció estatal britànica consagra un principi de responsabilització individual: a manca de subsidis directes, la política de préstecs a estudiants incita a l'autofinançament. A més de

l'individualisme, al Regne Unit el distingeix el seu component jeràrquic, en què el sentit profund de les trajectòries d'autonomia és l'emancipació. L'edat adulta hi constitueix una perspectiva positiva, fins i tot un ideal: el jove adult és convidat a traçar individualment el seu camí en el si d'una societat que valora el mèrit com a èxit professional. La trajectòria de la joventut s'inscriu dins un context cultural que desvaloritza la dependència financera respecte dels pares a partir del final de l'adolescència i dicta uns comportaments de cerca de feina remunerada, abans que de sol·licitud d'ajut familiar; i això mateix passa durant els estudis.

3. «Situat-se» o la lògica de la integració social

El corporativisme té una influència profunda en les trajectòries de joventut : aquest període

està pensat fonamentalment com un període d'inversió en la vida, que determina de forma immòbil i definitiva l'estatus social futur de l'individu, i legitima, doncs, unes trajectòries d'estudis lineals i l'acceptació d'un manteniment parcial sota la dependència familiar.

3.1. L'edat del definitiu

A França regna la semidependència. Entre una partença relativament precoç –l'edat mitjana de partença era de 23 anys el 1999– i una estabilitat professional efectiva més tardana, s'escolen múltiples situacions intermitges caracteritzades per la seva ambigüitat : cohabitació sense autorització paterna, lloguer d'estudiant pagat pels pares, autonomia oficial però no financera efectiva... Les trajectòries, progressives, associen les pràctiques de solidaritat familiar a una ètica de

l'autonomia. L'exercici d'una solidaritat paterna efectiva, malgrat una norma d'independència precoç, respon a l'aposta social d'aquest període, pensat com una inversió per a tota la vida. Dins d'aquesta societat caracteritzada per la importància de pertànyer a un cos professional dins la definició social i individual, i per un acoblament entre aquest estatus i el diploma obtingut a la fi dels estudis, la fase de joventut està pensada com aquella on la persona «construeix la seva vida». La problemàtica d'un «definitiu» condicionat pel nivell i el domini dels estudis inicials constitueix realment una clau de comprensió fonamental de les trajectòries d'entrada dins la vida activa; fa, de la qüestió de l'orientació, una aposta major de les trajectòries i induïx a una relació amb el temps marcat per la pressió per avançar i per l'absència percebuda del dret a l'error. La urgència per la integració i l'absència de retorn als estudis contribueix a crear unes trajectòries acadèmiques contínues i engegades de manera precoç: l'edat mitjana en els estudis superiors, de 21 anys el 2005⁷, és una de les més baixes d'Europa occidental.

3.2. La pressió corporativista

Aquest tipus de joventut s'inscriu dins un model social que fa de la pertinença a un cos professional un dels principis determinants de l'estatus individual, però que en tanca l'accés pel diploma. Aquí es toca un dels components d'un corporativisme que travessa més àmpliament el conjunt de la societat francesa, fortament estructurada a l'entorn d'una jerarquia d'estatus socioprofessionals compartimentats. La concessió dels drets socials hi apareix molt segmentada i lligada a la pertinença professional, d'una manera que acosta França a un règim d'Estat-providència de tipus «corporativista», tal com Gøsta Esping-Andersen⁸ l'ha definit. El sistema educatiu i el mercat de treball reforcen aquesta partició per una sectorització pronunciada dels diferents tipus d'estudis i de feines, així com per un valoració extrema del diploma inicial al llarg de tota la vida. A més, la intervenció estatal vers els joves adults «dependents» consagra el principi que els pares es facin càrrec del temps

dels estudis i de la integració professional; però això es combina amb alguns trets desfamiliaritzadors, per exemple legitimant el dret parcial a la independència residencial per als estudiants i els joves sense feina mitjançant una política d'ajut als lloguers. Això reflecteix una dissociació particularment perceptible en el si de la joventut francesa entre una aspiració a la independència i l'adaptació a un manteniment provisional sota l'ègida paterna, almenys financera. Encara que provenen d'una societat d'arrel catòlica, els joves francesos adopten uns comportaments d'independència i de valors familiars més propers als dels països protestants.

4. «Instal·lar-se», o la lògica de la pertinença familiar

Finalment, la societat espanyola, com d'altres societats mediterrànies, afavoreix en el seu si una experiència de joventut caracteritzada per esperar en el domicili patern unes condicions necessàries per a una instal·lació estable dins la vida adulta; la sortida de la llar clausura unes trajectòries marcades per l'atur i la precarietat professional.

4.1. Una instal·lació tardana

A Espanya, la descohabitació de la llar és més tardana –l'edat mitjana de partença era de 27 anys el 1999–, i clausura unes trajectòries de joventut completament viscudes sota el sostre familiar. Aquesta situació és deguda tant a la legitimitat d'un manteniment al domicili familiar, com pel fet que no es reuneixen les condicions financeres per a una instal·lació adulta, com perquè no es segellen les relacions de parella que induïxin a crear una nova llar. La cohabitació dels joves adults i dels seus pares és sovint qualificada d'«hotel de luxe» per part dels joves. La contribució financera s'observa més freqüentment en les famílies més desfavorides; en els altres medis, els pares encoratgen els fills a estalviar per preparar la seva futura instal·lació. Aquesta absència relativa de participació financera poques vegades suposa un problema de culpabilitat, ja que es troba integrada dins d'una lògica d'assegurança i de reciprocitat a llarg termini. La cohabitació, doncs, es pensa

La societat espanyola, com d'altres societats mediterrànies, afavoreix en el seu si una experiència de joventut caracteritzada per esperar en el domicili patern unes condicions necessàries per a una instal·lació estable dins la vida adulta

com una forma d'inversió col·lectiva per a la instal·lació del «nen», de manera que li permeti estalviar per a una futura compra immobiliària. El preu d'aquest «hotel», a més, es basa força en el respecte als valors paterns que indueixen a la cohabitació. Punt culminant d'un itinerari de joventut conduït en el domicili patern, la partença tendeix a ser vista, doncs, com el «gran salt» dins la vida adulta.

4.2. Una norma familiarista

Aquesta forma d'experiència s'inscriu sobretot dins una societat que no ofereix cap rol social a la seva joventut fins a una edat relativament elevada, i que manté durant molt de temps els individus en un estatus d'espera. Les trajectòries de manteniment a la llar paterna estan realment molt condicionades per les restriccions econòmiques i per la

impossibilitat material de poder «oferir-se» una sortida instal·lada. Dins del context d'una taxa d'atur juvenil particularment elevada i d'un mercat d'habitatge orientat més cap a la compra que no pas cap al lloguer, l'absència d'ajuts públics a favor de la independència obliga els individus a prolongar la seva estada al domicili patern, ja que no es donen les condicions d'una estabilitat adulta. Però també és fonamental la consideració de la «pertinença» al grup familiar, en la definició que els joves fan d'ells mateixos, per entendre les trajectòries de manteniment dins la llar dels joves adults. Més que per la seva independència, l'individu es defineix sobretot per la seva inscripció dins uns lligams d'interdependència material i afectiva, reactualitzats constantment. La llar constitueix l'espai privilegiat de concreció d'aquests lligams, i deixar la llar sense construir-ne una de nova suposa

una « traïció » afectiva. En aquest sentit, les trajectòries d'autonomia dels joves adults consisteixen sobretot a construir la seva individualitat en el si d'aquesta pertinença familiar, per la introducció progressiva d'una reciprocitat vers els pares, i la preparació de la seva pròpia instal·lació.

Conclusió

Les fronteres entre l'adolescència, la joventut i l'edat adulta varien fortament d'una societat a l'altra, i revelen les representacions polítiques, socials i culturals dels atributs relacionats amb les diferents edats de la vida. Les diferents formes d'intervenció estatal, i la manera amb què s'articulen els ajuts públics, la solidaritat familiar i el recurs al mercat de treball dins la gestió d'aquest període de dependència econòmica potencial, expliquen en gran part l'estructuració

nacional de les trajectòries. Ara, si bé aquests diferents disposicions marquen fortament amb la seva empremta els cicles de la vida, l'heterogeneïtat de les trajectòries de joventut en el si de les societats analitzades està lluny de veure's reduïda a un sol vector explicatiu. El rol dels valors familiars i de les herències religioses sobre les normes d'independència residencial i financera és igualment important, i separa els països d'arrels catòliques dels d'arrels protestants. Així, a l'hora d'una internacionalització dels sistemes educatius i dels mercats de treball, ja que es posa la qüestió de la convergència potencial de les formes de transició a l'edat adulta a Europa, aquesta comparació convida a pensar que la multiplicitat de destins en el si d'aquesta «generalització europea» resistiria –almenys parcialment– a l'harmonització de polítiques estudiantils i a la globalització econòmica.

NOTES

- ¹ CAVALLI Allesandro, GALLAND Olivier (dir) (1993), *L'allongement de la jeunesse*, Poitiers, Actes Sud.
- ² més de 135 entrevistes en profunditat realitzades a individus entre 18 i 30 anys en aquests quatre països, completades amb l'explotació de sis buidatges del Panel Européen des Ménages (1994-1999).
- ³ Source: Panel Européen des Ménages.
- ⁴ Situation moyenne 1994-1999, Panel Européen des Ménages.
- ⁵ CHAGNY O., PASSET O. (2006), «La faiblesse du cumul emploi-études des jeunes pèse sur le taux d'emploi global de la France», *Note de veille du Centre d'Analyse Stratégique*, n.25, septembre.
- ⁶ Source: Panel Européen des Ménages.
- ⁷ Source: Eurostat.
- ⁸ ESPING-ANDERSEN G. (1999), *Les trois mondes de l'Etat-providence. Essai sur le capitalisme moderne*, Paris, PUF.

Trajectòries juvenils en la Catalunya actual

Una mirada a través de l'Enquesta a la joventut de Catalunya

■ PAU SERRACANT / SOCIÒLEG / OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT

Introducció

En aquest article presentem alguns dels resultats de l'anàlisi de la darrera *Enquesta a la joventut de Catalunya*. El nostre objectiu és triple: en primer lloc, volem mostrar una **tipologia de trajectòries de transició** que il·lustri la diversitat de maneres actuals de *transitar* per la joventut a Catalunya. Pretenem, a més a més, connectar els resultats d'aquesta anàlisi amb els debats vigents a Europa amb relació a les transicions juvenils. En segon lloc volem posar de relleu el **pes de l'estructura social** en el desenvolupament de les trajectòries juvenils i, en concret el paper que hi juga l'origen social i el sexe. Finalment, també ens interessa explorar les vinculacions entre aquestes trajectòries de transició i l'esfera cultural a través de les **pràctiques d'oci** dels i les joves. D'aquesta manera, volem connectar els resultats de l'enquesta amb el debat sobre la transformació dels mecanismes de generació de les identitats en les societats contemporànies, en què el pes dels aspectes materials i laborals estaria essent substituït pels elements vinculats a l'esfera de l'oci i el consum.

L'Enquesta a la joventut de Catalunya 2007 és una Estadística Oficial de la Generalitat de Catalunya que es realitza cada cinc anys, essent la de 2007 la seva cinquena edició. L'enquesta s'ha realitzat a una mostra de 2.400 joves representatius de la població de 15 a 34 anys residents a Catalunya. Els resultats complets de l'anàlisi, realitzada per l'autor d'aquest article i per P. Miret, A. Salvadó i R. Soler i Martí poden consultar-se al número 24 de la Col·lecció Estudis de la Secretaria de Joventut i es poden descarregar gratuïtament al web www.gencat.cat/joventut/observatori.

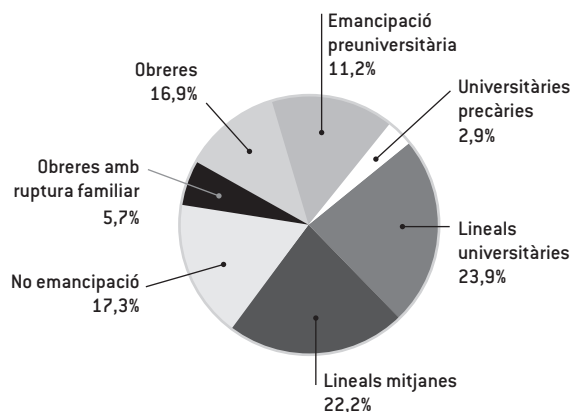
Una tipologia de trajectòries de transició

L'anàlisi de l'enquesta s'ha fet principalment pels diferents eixos estudiats (educació, treball, habitatge i família), és a dir, a partir de les diferents transicions que constitueixen la joventut. No obstant això, s'ha volgut completar aquesta anàlisi amb una mirada transversal sobre les dades per tal de generar una

tipologia integrada que dibuixi un mapa de les diverses maneres de transitar per la joventut en la Catalunya actual. La tipologia s'ha fet entre els enquestats de 30 a 34 anys per tal de disposar d'un nombre suficient d'anys per analitzar. De manera molt sintètica, i deixant les qüestions metodològiques a la publicació esmentada, la tipologia resultant mostra set trajectòries de transició a la vida adulta.

Trajectòries de transició de la població de 30 a 34 anys. Catalunya, 2007.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007, Secretaria de Joventut.

- I. Trajectòries d'emancipació preuniversitària i ocupació tardana (11,2%).** Són potser les trajectòries més privilegiades: marxar de casa els pares d'hora (fins i tot abans de començar a treballar), estudiar fins tard i, quan s'entra en el mercat laboral, es fa en bones condicions.
- II. Trajectòries universitàries precàries (2,9%).** Aquesta trajectòria minoritària agrupa els i les joves que, malgrat tenir estudis universitaris, tenen moltes dificultats per trobar una feina estable.
- III. Trajectòries lineals universitàries (23,9%).** És la trajectòria clàssica dels i les joves que van a la universitat, troben una bona feina i després s'emancipen per formar una família.
- IV. Trajectòries lineals mitjanes (22,2%).** La gent jove que conforma aquest grup ha tingut una trajectòria semblant a la del grup anterior però, a causa de la menor durada dels seus estudis, ha fet els passos successius en edats més primerenques i troben feines de categories més baixes.
- V. Trajectòries de no-emancipació (17,3%).** El tret comú més destacable dels membres d'aquest grup heterogeni és el fet que no s'han emancipat abans d'arribar als trenta anys.
- VI. Trajectòries obreres amb ruptura familiar (5,7%).** Són trajectòries similars a les anteriors però en què s'ha viscut un procés de ruptura familiar que deixa els joves en una situació de major vulnerabilitat.
- VII. Trajectòries obreres (16,9%).**
En les trajectòries obreres es donen les transicions força d'hora: els estudis duren poc i s'accedeix al món laboral en categories baixes i en una situació d'instabilitat de la qual costa sortir-ne.

Els set tipus de trajectòries resultants configuren un **mapa divers** de la joventut catalana, marcat per les desigualtats internes tant en la destinació –algunes trajectòries condueixen a posicions clarament més privilegiades que d'altres– com en l'origen –la

procedència social dels i les joves condiciona fortament les probabilitats de seguir una o altra trajectòria–. Les trajectòries lineals mitjanes i de no-emancipació són aquelles que mostren una major heterogeneïtat en la procedència social dels seus membres i en les casuístiques internes del grup. D'altra banda, les variables relacionades amb la transició educativa i laboral juguen un paper més important en la definició dels grups. Si les transicions educatives i laborals, sobretot pel que fa a la incorporació al mercat, són les millors discriminadores de les trajectòries és que, d'alguna manera, les transicions domiciliars i familiars s'estructuren, tot i que de manera diversa, a través de les primeres.

Els canvis en les trajectòries juvenils

A continuació veurem fins a quin punt s'estan produint a Catalunya els canvis en les trajectòries juvenils detectats a nivell europeu. Les tres principals tendències detectades per la literatura europea són l'*allargament*, el *trencament de la linealitat* i la *reversibilitat* i, finalment, la *diversificació* de les trajectòries juvenils.

A. Allargament de les trajectòries

Al llarg del segle XX el període vital de la joventut s'ha tendit a allargar, especialment per l'extrem superior. Existeix una àmplia evidència estadística sobre l'endarreriment dels processos característics de la joventut i sobre l'especial incidència d'aquest endarreriment en els països amb un règim del benestar familiarista. L'article de C. Van de Velde que pot llegir-se en aquest monogràfic il·lustra aquesta disparitat. L'*Enquesta a la joventut de Catalunya*, lògicament, únicament permet comparar la diversitat entre els i les joves catalans.

La comparativa dels diferents ritmes transicionals de les set agrupacions de joves exposades més amunt mostra una divisió entre aquells que completen abans el cicle de la joventut o ho fan després. D'una banda, entre els i les joves que –utilitzant la terminologia de J. Casal– realitzen una **transició precoç** es troben els que segueixen les trajectòries universitàries lineals, mitjanes

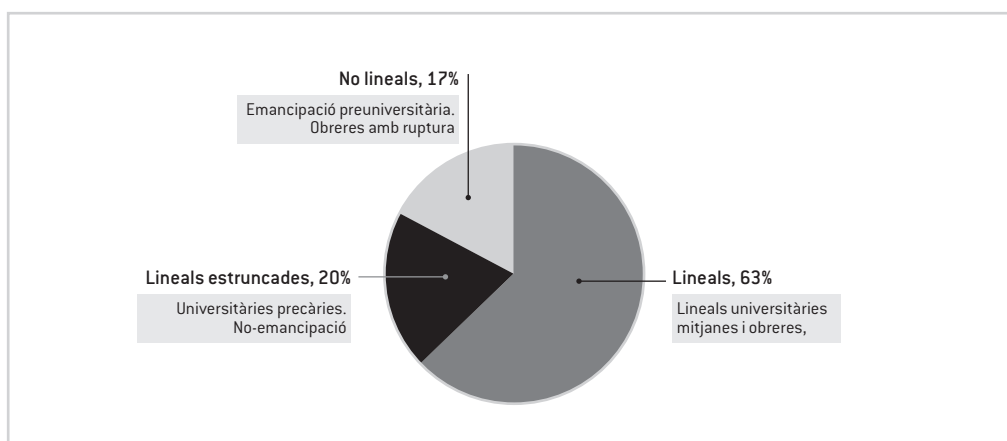
lineals, obreres amb ruptura familiar i obreres. Tot i que la velocitat en què es produeixen els diferents esdeveniments varia, les trajectòries d'aquests joves es caracteritzen per l'absència d'endarreriments o dificultats substantives. Dins d'aquest gran grup, les trajectòries universitàries lineals es diferencien de la resta perquè la seva etapa formativa és més llarga. No obstant això, són joves que, un cop acabats els estudis, troben la primera ocupació majoritàriament en el període següent i a continuació marxen de casa (25-29 anys) per viure en parella, sense que es produeixin gaires dilacions en el procés. Entre els joves que segueixen les trajectòries mitjanes lineals el procés és semblant però es produeix a edats més primerenques, fet que s'explica per la menor durada dels estudis secundaris majoritaris entre els components d'aquest grup. Finalment, en les trajectòries obreres i amb ruptura familiar hi trobem els individus que abans finalitzen o abandonen els estudis, comencen a treballar i marxen de casa per formar una família i tenir fills. Aquestes quatre tipologies aglutinen el 69% dels i les joves.

D'altra banda, les tres trajectòries restants mostren un clar **endarreriment** de les seves transicions si es comparen amb els altres grups. Així, per exemple, en les trajectòries d'emancipació preuniversitària la primera ocupació no es produeix fins després dels 25 anys; i, entre els joves amb trajectòries de no-emancipació, als 29 anys encara no s'havia donat l'emancipació domiciliar.

Així doncs, si l'anàlisi se centrés únicament en la comparativa entre la joventut catalana actual, caldria concloure que les transicions accelerades són les dominants. No obstant això, les anàlisis temàtiques de cadascuna de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars realitzades pels actors i exposades en l'informe general permeten copsar de manera més clara els processos d'allargament de les trajectòries juvenils en les diferents transicions, especialment quan es realitza la comparativa amb les dades de 2002.

B. Reversibilitat i trencament de la linealitat de les trajectòries

La teoria ens indica que actualment s'estan incrementant les trajectòries en què els successius passos dels joves es donen en un ordre diferent al tradicional (estudiar, treballar, casar-se i tenir fills). A més d'aquest trencament de la linealitat, existeix un cert consens sobre el fet que s'ha incrementat la reversibilitat en les trajectòries: abandonar els estudis per tornar-los a emprendre, marxar de casa els pares però retornar-hi en trencar amb la parella, ser acomiadat tot i tenir un contracte indefinit, etcètera, serien exemples de situacions en què l'arribada a un determinat estadi no impedeix el retorn a l'estadi anterior. Tot i que sempre s'han pogut donar casos de situacions com les descrites, existeix un cert consens sobre el fet que en el context actual la proporció de joves que han passat per aquestes circumstàncies ha augmentat.

Els resultats de l'enquesta catalana relativitzen els plantejaments exposats fins ara: les pautes tradicionalment lineals de transició a la vida adulta es mantenen amb claredat en tres dels set tipus construïts: així, tant en les trajectòries lineals universitàries i mitjanes com en les obreres es manté la pauta d'estudiar, trobar feina, marxar de casa i tenir fills. El que distingeix aquests tres tipus de transició no és l'ordre dels esdeveniments, sinó el moment en què es produeixen, marcat per l'edat de finalització dels estudis. Aquests joves agrupen el 63% de la població de 30 a 34 anys, per la qual cosa es pot afirmar que la linealitat continua essent la pauta majoritària en la transició de les persones joves a la vida adulta.

S'ha incrementat la reversibilitat en les trajectòries: abandonar els estudis per tornar-los a emprendre, marxar de casa els pares però retornar-hi en trencar amb la parella, ser acomiadat tot i tenir un contracte indefinit, etcètera

D'altra banda, trobem aquells tipus de **trajectòries estroncades** en què els processos se succeeixen segons l'ordre tradicional –estudiar, treballar, formar una llar– però en què la integració laboral no s'assoleix, fet que comporta diverses conseqüències. És el cas dels joves que han seguit trajectòries universitàries precàries, que tot i viure en parella no tenen fills; i el cas dels joves amb trajectòries de no-emancipació, que com que tenen una emancipació tardana o no assolida no viuen en parella ni tenen fills.

Finalment, el 17% de les persones de 30 a 34 anys han tingut unes transicions marcades pel **trencament de la linealitat**: és el cas de les trajectòries d'emancipació preuniversitària (en què l'edat majoritària de la primera ocupació principal és posterior a l'edat principal

d'emancipació) i de les trajectòries obreres amb ruptura familiar (en què es produeix una ruptura familiar i, sovint, un retorn a la llar d'origen).

C. Diversificació de les trajectòries

En aquest punt, la literatura acadèmica apunta a una pluralització dels camins seguits pels i les joves en la seva transició cap a l'adulthood. Probablement caldria explicar la diversificació no tant com un fenomen d'aparició de noves trajectòries, sinó com l'increment proporcional de trajectòries fins ara minoritàries. En tot cas, la diversificació de les opcions vitals està lligada als processos descrits fins al moment: en la mesura que les trajectòries s'allarguen i la tradicional linealitat va esmicolant-se, van apareixent noves maneres de transitar per la joventut. Així, la tipologia de trajectòries juvenils ofereix un possible mapa de fins a set maneres diferents d'esdevenir adult. Certament, un dels tipus (trajectòries universitàries precàries) agrupa únicament el 2,9% de la població juvenil i un altre (trajectòries obreres amb ruptura familiar) el 5,7%; els altres cinc tipus restants agrupen cadascun més del 10% dels i les joves, però cap arriba a agrupar el 25% de la població considerada. Sembla clar, doncs, que existeix una multiplicitat de maneres de transitar a la "vida adulta" i que no hi ha un tipus dominant de transició.

Certament, dels diversos perfils detectats, alguns poden semblar característics dels nostres temps: seria el cas dels joves que han seguit les trajectòries obreres amb ruptura familiar o les d'emancipació preuniversitària i ocupació tardana; no obstant això, les trajectòries obreres difícilment es poden considerar emergents, especialment en un país com el nostre en què les complicacions d'una economia en vies de desenvolupament típiques dels anys 60 i 70 van ser substituïdes, als 80 i 90, per l'atur massiu i la temporalitat. En aquest sentit, no és descartable que en el passat existissin d'altres maneres de transitar ajustades a les possibilitats del moment que conformessin un mapa igualment divers de les transicions juvenils.

El pes de l'estructura social

A continuació ens interessa veure quin és el pes de l'estructura social en la configuració del ventall d'oportunitats dels i les joves a través de l'anàlisi de diferents variables independents. En la publicació en la qual es basa aquest article, ens centrem en diverses variables que –com el sexe, el nivell d'instrucció dels pares o el lloc de naixement– són alienes a les decisions del jove –depenen de l'atzar– però determinen les seves trajectòries. Per qüestions d'espai, aquí presentem tan sols els resultats de les dues variables que es mostren més influents: l'origen social i el sexe.

A. Origen social

Un dels objectius de l'anàlisi ha estat constatar fins a quin punt són vàlids per al cas de la joventut catalana els plantejaments sobre l'atenuació de la importància de l'origen social en la configuració de les oportunitats vitals dels individus. Autors com Beck (1998) apunten l'emergència de nous factors que, com el risc, reestructuren les societats contemporànies. D'altres autors, com el mateix Andy Furlong (2001 i 2006), a qui s'entrevista en aquesta revista, qüestionen aquests plantejaments per al cas de la

joventut i a escala europea. *L'Enquesta a la joventut de Catalunya 2007* confirma la necessitat de matisar la dissolució de la importància de l'origen social.

Entenem per *origen social* les característiques, amb relació al nivell d'instrucció i a la categoria professional, de la família d'origen del jove. L'anàlisi de l'enquesta ha mostrat algunes diferències en la influència d'un i altre indicador però, sigui per l'efecte d'un dels dos o tots dos alhora, la majoria d'indicadors clau estan influïts per l'origen social del jove. Així, i pel que fa a l'educació, el nivell d'instrucció familiar mostra una influència cabdal en la durada de l'escolarització (i el consegüent nivell d'estudis finalment assolit), en el sentit que a un nivell d'estudis més alt de la família d'origen més probabilitats té el jove de tenir una escolarització prolongada; i ambdós indicadors marquen amb força les probabilitats d'optar per la formació professional (vinculada a nivells d'estudi i categories professionals familiars baixes) o el batxillerat i de tenir una trajectòria d'incorporació al mercat de treball més o menys còmoda i qualificada. Amb relació al mercat de treball, l'origen social condiciona un seguit d'indicadors clau com les probabilitats d'estar ocupat o la professió, vinculada als ingressos; tot

i que no sembla influir sobre la inestabilitat contractual, que pot dir-se que –a causa de la seva extensió– ja és una dimensió interclassista. No obstant això, cal destacar que l'“efecte net” de l'origen social no afecta el procés d'emancipació residencial: així, un cop descomptat l'efecte que té el major nombre d'anys estudiats pels joves amb un origen social elevat (anys que repercuteixen sobre l'edat d'emancipació), l'origen social per ell mateix no mostra cap incidència sobre la via majoritària d'emancipació (anar a viure amb la parella).

B. Sexe

El sexe de les persones –a través dels processos de construcció social del gènere– mostra una clara influència sobre les trajectòries dels i les joves i, especialment, sobre les seves transicions a la vida adulta. L'anàlisi de l'enquesta des de la perspectiva del gènere confirma algunes tendències ja conegudes: l'avenç de les noies respecte als nois en qüestions educatives no ha servit –com a mínim fins al moment– per aconseguir una millor o igual posició que els nois en el mercat de treball. Així, les noies estudien més temps i tenen uns nivells educatius superiors a la mitjana dels nois, cosa que està relacionada amb el fet que tendeixen a acabar més que els nois els estudis que inicien; i tenen trajectòries de transició de l'educació al treball menys abruptes i més prolongades: la finalització de l'etapa educativa als setze anys seguida per la incorporació immediata al mercat de treball és una qüestió principalment masculina. Aquest millor posicionament de les noies en una suposada “economia del coneixement”, però, no té una clara traducció en la posició en el mercat de treball: la inversió educativa de les noies els serviria per no estar pitjor posicionades del que estan. Així, més enllà del fet que la taxa d'ocupació entre els no estudiants és similar entre sexes, algunes diferències aparentment neutres, com la diferent distribució dels gèneres en el sector d'activitat (les noies estan sobrerrepresentades en el sector serveis), condicionen altres indicadors laborals en què les noies es troben en una situació pitjor: els anys treballats sobre el total de la vida laboral, el treball manual no qualificat,

la sobrequalificació, l'autoocupació i la precarietat són dimensions del món del treball en què el gènere juga en contra de les noies. No obstant això, caldrà observar amb atenció les conseqüències de la major inversió educativa de les noies a curt termini, especialment en moments de crisi econòmica com l'actual.

Tot i el major nombre d'anys d'estudi de les noies i la seva posició més feble en el mercat de treball, l'edat en què es donen els diferents processos d'emancipació domiciliar i formació d'una família pròpia no varia gaire segons el sexe i, si ho fa, són les dones les que s'avancen als nois en aquests processos (marxar de casa, viure en parella, tenir fills), fet que mostra la força de les pautes de reproducció social segons el gènere.

Oci i trajectòries de transició

Com hem vist fins ara, l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* se centra principalment en les transicions relacionades amb l'esfera material de la vida del jove. Tanmateix, també hi trobem alguna referència a aspectes relacionats amb qüestions culturals o identitàries. Els estudis de joventut han tendit a centrar-se en una o altra esfera i, en general, es troben a faltar recerques que relacionin l'esfera material amb la identitària, sobretot tenint en compte la manera com els aspectes socioeconòmics condicionen les diferents visions del món. Justament amb aquesta intenció, en aquest apartat ens proposem veure si la tipologia de trajectòries, construïdes amb variables que volen copsar la realitat material, es relaciona amb determinats estils de vida.

Quan parlem d'identitats gran part de la literatura coincideix a advertir un canvi. En la societat industrial el treball era l'element estructurador de les identitats, mentre que en les societats actuals la fragmentació de classe, la individualització i l'extensió del consum d'oci fan que la identitat s'estructuri en funció de les pràctiques realitzades fora del món del treball. D'aquesta manera, i en especial en els joves, el posicionament en el consum d'oci és el que defineix les identitats. Cal veure, però, si aquest posicionament està condicionat al seu torn per aspectes materials o, allò que

és pròpiament el nostre interès, per la trajectòria de pas a la vida adulta.

Per fer-ho, a través d'una anàlisi factorial hem agrupat en set tipus les divuit preguntes de l'enquesta referents a diverses activitats d'oci per tal de simplificar-ne l'anàlisi. Aquests set tipus són els que apareixen en la primera columna de la taula següent. Cada tipus d'activitat ha estat tractat per tal de generar una ràtio per veure quines són les activitats d'oci més homogènies –aquelles en què la realització no sembla dependre del tipus de trajectòria que ha seguit el jove– i les més diferenciades. A la taula, les caselles més

fosques mostren una major predisposició a realitzar aquell tipus d'activitat, mentre que les caselles marcades més clares, mostren una menor predisposició.

Si ens fixem en la darrera fila, veurem que, malgrat que les diferències en la intensitat amb què es duen a terme els diversos tipus d'activitats no són gaire grans, les trajectòries amb un pes elevat de joves universitaris tenen totes uns valors superiors a la mitjana, mentre que les trajectòries obreres i de no-emancipació es queden per sota. De fet, amb un primer cop d'ull a la taula ja es veu que les caselles més fosques se situen

Ràtio de realització de tipus d'activitats d'oci de la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007.

Tipus d'activitats d'oci	Tipus de trajectòria de transició							Total	
	D'emancipació preuniversitària	Universitàries precàries	Lineals universitàries	Lineals mitjanes	De no-emancipació	Obreres amb ruptura familiar	Obreres		
Sociabilitat i oci nocturn	1,19	0,95	1,05	0,96	1,15	0,95	0,72	1,00	
Culturals	1,11	1,23	1,11	1,05	1,02	0,92	0,71	1,00	
Urbanes	0,99	1,07	0,98	1,08	0,96	0,85	1,04	1,00	
Esportives	0,94	1,01	1,16	0,99	0,98	0,96	0,86	1,00	
D"habitatció"	1,28	0,99	1,28	0,97	0,88	0,82	0,65	1,00	
Audiovisuals	0,74	0,98	1,02	1,04	0,91	1,04	1,19	1,00	
"Ideològiques"	0,94	2,50	1,28	1,00	0,83	0,50	0,78	1,00	
Total	Ràtio	1,04	1,08	1,10	1,02	0,98	0,91	0,86	1,00

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de Joventut.

¹ Ràtio que estandaritza els valors absoluts i permet una comparació acurada de la proporció en què els joves que han seguit els diferents tipus de trajectòria realitzen cada tipus d'activitats d'oci. Així, per exemple, els joves que han seguit les trajectòries d'emancipació preuniversitària realitzen les "activitats de sociabilitat i oci nocturn" un 19% més (valor 1,19) que la mitjana dels joves (valor 1). La ràtio s'ha calculat dividint el valor de l'índex de cada tipus d'activitat segons el tipus de trajectòria de transició pel valor de l'índex del total de joves.

majoritàriament a l'esquerra de la taula, en les trajectòries universitàries. És una pauta general, doncs, que els joves amb aquestes trajectòries siguin més actius en l'oci.

L'avenç de les noies respecte als nois en qüestions educatives no ha servit –com a mínim fins abans de la crisi– per aconseguir una millor o igual posició que els nois en el mercat de treball

Una mirada general a la taula ens presenta un patró força clar de la relació entre els hàbits d'oci i les trajectòries de transició. En primer lloc, sembla que hi ha un tipus d'activitats que són realitzades gairebé amb la mateixa intensitat pels joves independentment del seu tipus de trajectòria: són les activitats urbanes (passejar i anar de compres). No deixa de ser curiós que sigui aquest tipus d'activitat, tan directament vinculat al consum (allò que segons molts autors constitueix l'essència actual de les identitats juvenils), el que sigui comú als joves d'avui.

Pel que fa a les **diferències entre trajectòries**, hi ha quatre tipus d'activitats que semblen requerir una certa capacitat de consum i/o certs recursos cognitius: les activitats culturals, les d'habitació, les de sociabilitat i oci nocturn, i les ideològiques. Són activitats que impliquen, en la seva majoria, gastar diners i/o sortir de casa per relacionar-se amb els altres. Aquest grup d'activitats són les més realitzades pels joves que han seguit una trajectòria que els ha conduït a assolir un millor nivell formatiu i una major capacitat de consum. En la taula precedent es pot apreciar clarament una divisió entre els joves que més fan aquestes activitats (els que han seguit trajectòries universitàries) i els que menys (els que han seguit trajectòries de no-emancipació i els dos tipus de trajectòries obreres). Enmig, els joves amb trajectòries lineals mitjanes (columna en què cap casella està marcada) apareixen, com sempre, com el

grup social estàndard, el més representatiu del conjunt del col·lectiu juvenil. Per contra, hi ha un tipus d'activitat que sembla substitutiva d'aquests altres tipus: les activitats audiovisuals. Els joves que menys freqüentment van al cine o al teatre, estudien o llegeixen, o surten de nit o s'impliquen políticament o religiosament, són els que amb més freqüència miren la televisió i juguen amb consoles.

Aquesta divisió, més enllà de la valoració subjectiva que cadascú pugui fer dels diferents tipus d'activitats, és evident que planteja diverses **problemàtiques**: en primer lloc, una dimensió d'exclusió, en tant que bona part de les pràctiques del primer grup estan relacionades amb la disponibilitat d'ingressos, de temps o de recursos formatius. En segon lloc, el primer grup de pràctiques engloba les activitats pròpies de la participació social, és a dir, les que permeten incidir en la configuració política de la societat. En tercer lloc, les pràctiques del primer grup també són les que són fruit d'una xarxa relacional i permeten establir-la; una xarxa que, més enllà de la satisfacció subjectiva que les relacions interpersonals puguin proporcionar, és un element cabdal a l'hora d'obrir el ventall d'oportunitats disponibles per a un individu. En definitiva, la distribució de l'oci sembla respondre a l'estructura de desigualtats socials i, en part, contribuir a la seva reproducció.

En aquest punt podem reprendre la idea que avui en dia és l'oci, més que el treball, l'element vertebrador de les identitats (Albaigés, 2003). El referent en la construcció de les identitats ja no és tant la classe social –la posició en el mercat laboral– com l'oci –la posició amb relació al consum en el temps lliure–. Per bé que això sigui així, les dades ens mostren que les preferències i possibilitats d'oci estan marcades per la posició en l'estructura social i la trajectòria seguida pel jove, de manera que el canvi del terreny de joc en el qual es configuren les identitats juvenils no ha suposat una igualació de les oportunitats sinó que, fins al moment, esdevé un reflex i, possiblement, un mecanisme de reproducció de les desigualtats socials.

Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

Enquesta a la joventut de Catalunya 2007

Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars

Pau Miret i Gamundi
Antoni Salvadó i Nayach
Pau Serracant i Melendres
Roger Soler i Martí

Publicació impulsada per la Secretaria de Joventut amb els resultats de l'anàlisi de l'enquesta de 2007, realitzada a joves de 15 a 34 anys, amb l'objectiu de conèixer quina és l'evolució de la joventut cap a l'etapa adulta i les seves condicions de vida.

Els autors estableixen una tipologia de set tipus de trajectòries de transició a la vida adulta i defineixen les seves característiques en relació a la seva transició educativa, laboral, domiciliari i familiar. Aquesta tipologia es creua amb altres variables com la llengua habitual d'ús, l'oci, les pràctiques de risc i la participació i les tendències polítiques de cadascun dels grups.

Aquesta nova edició de l'Enquesta a la joventut de Catalunya, la cinquena des de 1985, permet realitzar anàlisis comparatives amb l'edició de 2002 i conèixer les diferències que s'han produït entre joves de diferents edats i en diferents moments.

La publicació i els resultats de l'estadística bàsica es poden consultar a:

<http://www.gencat.cat/joventut/observatori>

El paper de les polítiques de joventut en la mobilitat social intergeneracional

■ ROGER SOLER I MARTÍ / SOCIÒLEG / OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT

Els resultats de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* ens assenyalen alguns elements de canvi en la forma com transcorren les trajectòries juvenils, però alhora ens mostren algunes continuïtats. En els anteriors articles hem vist les tendències de canvi en les trajectòries juvenils, les diferències en diversos contextos i els trets principals de les transicions juvenils a Catalunya. Aquest article tracta d'una de les continuïtats, d'una constant en les transicions juvenils: la força estructuradora de l'origen social respecte les diverses transicions juvenils i el paper de les polítiques públiques per corregir aquests mecanismes que estan a la base de la reproducció de les desigualtats.

La posició social de la família d'origen és, tal com mostra l'enquesta, un dels millors

indicadors en la majoria de variables relacionades amb les transicions educatives, laborals, residencials i també familiars. No només això, sinó que la correspondència entre la posició social de la família d'origen i la de l'individu després d'haver completat les transicions també tenen una forta correlació. La reproducció intergeneracional de les desigualtats socials és, doncs, el patró majoritari.

Les polítiques de joventut actuen sobre un moment del cicle vital que és clau a l'hora de definir els recursos, habilitats i oportunitats amb què l'individu afrontarà la seva vida adulta. És, per tant, un espai de joc idoni per facilitar i promoure processos de mobilitat social. Però, perquè això sigui així, cal actuar des del convenciment que les polítiques de

La reproducció intergeneracional de les desigualtats socials és, doncs, el patró majoritari

joventut poden ser transformadores i coordinar-les amb les polítiques dirigides a l'infància i l'adolescència i situar-les en el centre de les polítiques socials.

Les transicions juvenils com a moment de posicionament en l'estructura social

La joventut representa un moment crucial en les biografies de les persones, en el qual adquireixen un estatus autònom com a individus, alhora que esdevenen ciutadans de ple dret i amb plens deures. Tal com ho entén Casal (1999:117) les transicions juvenils representen un "temps de resolució" que té unes implicacions determinants per a la posició social futura de l'individu. Malgrat la creixent diversificació i complexitat de les trajectòries vitals, segueix sent durant la joventut que l'individu completa la seva etapa formativa, s'insereix amb més o menys èxit en el mercat laboral, fa el possible (majoritàriament "s'hipoteca" en sentit ampli) per emancipar-se residencialment, i defineix en gran part la forma que tindrà la seva primera comunitat, la família.

Cachón (2001:531), en analitzar els supòsits bàsics de la mobilitat social, afirma que "diversos mecanismes interrelacionats (família, escola, mercat de treball, Estat i altres de "menors") *determinen* la posició social dels grups socials i dels individus dins i com a part d'ells, i les seves probabilitats de modificar històricament aquesta posició". La majoria d'aquests mecanismes tenen en la joventut un punt d'inflexió determinant.

Des del punt de vista de les desigualtats socials, podem dir que és durant la joventut que els individus, a través de les seves decisions, oportunitats i constriccions socials, segueixen estudiant o deixen de fer-ho i assoleixen el que serà el seu nivell instructiu bàsic. També a partir de les decisions, oportunitats, constriccions i, especialment, en funció del nivell formatiu assolit, els joves s'insereixen en el mercat laboral en una feina o una altra, i amb

millors o pitjors condicions laborals. Encara a través de les seves decisions, oportunitats, constriccions i, en gran mesura, en funció dels seus ingressos fruit del treball, assoleixen l'emancipació residencial i formen una família. En definitiva, és durant la joventut i a través de les seves transicions que els individus adquireixen la posició, els recursos, habilitats i també actituds que condicionaran de forma determinant les seves biografies i la seva posició en l'estructura social. Els resultats de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya ens demostren que aquestes oportunitats i constriccions a partir de les quals es desenvolupen les transicions vénen determinades per la posició social de la família d'origen i, en aquest sentit, podríem dir que és durant la joventut que es dona forma a la reproducció intergeneracional de les desigualtats socials.

En principi, l'Estat social hauria d'intervenir per tal d'evitar aquesta reproducció intergeneracional, però els resultats de l'enquesta també ens mostren que el model de benestar a Catalunya no té precisament aquest efecte.

Model de benestar, transicions juvenils i reproducció de les desigualtats¹

Un dels objectius de l'*Enquesta a la joventut* ha consistit a analitzar de quina manera el model de benestar influeix en les trajectòries de transició juvenils. En concret, s'estudia com els agents proveïdors de benestar –mercat, família i Estat– intervenen en les trajectòries juvenils facilitant o posant pals a les rodes de les seves transicions, i com cadascun d'aquests agents reproduïen o corregeixen desigualtats socials entre la generació dels pares i la dels fills.

Una de les claus de les diferents formes que pren el model de benestar arreu del món és justament la distribució de rols i pesos que s'estableixen entre el mercat, la família i l'Estat. La història del benestar dels països de l'Europa meridional, entre els quals el

nostre, està marcada per l'herència dels règims dictatorials, en què les escasses mesures de política social es desenvolupen sobre la base del clientelisme. L'Estat del Benestar que neix sobre aquestes bases precàries es caracteritza pel paper dèbil del mercat i l'Estat, la qual cosa fa que la família entomí el paper principal en la provisió de benestar (Ferrera, 1995). En general, la família actua de forma subsidiària allà on mercat i Estat fallen, fent-se responsable última del benestar dels seus membres. És en les transicions juvenils quan el pes de la família es posa de manifest de forma evident, sobretot si ho comparem amb altres països amb tradició més estatista com els països escandinaus, on és l'Estat qui es fa responsable de facilitar aquestes transicions.

Les dades de l'Enquesta ens diuen que el millor predictor de la categoria laboral del jove és el nivell d'estudis i categoria laboral dels seus pares

Tornant als resultats de l'*Enquesta a la joventut*, les dades posen de relleu que el **mercat** és una font de dificultats per a l'emancipació. En relació amb el món laboral, el mercat de treball té un doble efecte sobre la realitat de la gent jove. En primer lloc, vulnerabilitza la condició juvenil: els indicadors de precarietat laboral, com l'atur, la temporalitat o la sobrequalificació, són sistemàticament molt superiors entre la població jove que entre els adults. En segon lloc, si ens fixem en la posició en el mercat de treball dels joves respecte als seus pares, s'observa que el món laboral és un espai de reproducció de les desigualtats: les dades de l'Enquesta ens diuen que el millor predictor de la categoria laboral del jove és el nivell d'estudis i categoria laboral dels seus pares. Més enllà de l'àmbit laboral, el mercat de l'habitatge, en els últims anys, ha estat un gran escull per a l'emancipació residencial a causa de l'augment vertiginós dels preus i del poc pes relatiu del mercat de lloguer respecte del de compra.

Pel que fa al paper de la **família**, el rol protagonista en la provisió de benestar que té en els països del sud d'Europa s'accentua en els períodes del cycle vital que es caracteritzen per la dependència, com la infantesa o la tercera edat. En l'etapa de la joventut s'esdevé una situació paradoxal, ja que el procés d'emancipació hauria de consistir justament a desfer-se d'aquesta dependència. En canvi, es constata que la família és absolutament protagonista en les estratègies dels joves per completar les seves transicions. En un model en què la família té aquest paper tant important, l'assoliment de l'emancipació és un trajecte més difícil i llarg que en els models de benestar en els quals Estat i mercat juguen un paper facilitador. Pel que fa als mecanismes de reproducció de desigualtats, el suport familiar (ja sigui econòmic, residencial o funcional) està evidentment condicionat pels seus propis recursos. Així, una família amb molts recursos i, en el moment que un dels seus membre afronta les transicions educatives, laborals, residencials o familiars, pot elaborar estratègies de suport de més qualitat perquè aquestes transicions el situïn en una posició d'avantatge. Per contra, les famílies amb més dificultats disposen de menys recursos per facilitar el camí dels seus joves cap a l'emancipació. Sovint l'estratègia d'aquestes famílies es limita a mantenir el seu fill a casa mentre acumula capital per fer front a una hipoteca.

Finalment, queda destacar els aspectes més rellevants que ens mostra l'*Enquesta a la joventut* respecte al paper de l'**Estat** en relació amb les transicions juvenils. En primer lloc, es constata que la participació de l'Estat és més aviat escassa, i a vegades imperceptible, en aspectes clau de les transicions com la col·locació en el mercat laboral, les ajudes a l'habitatge, les beques per a estudis i, en general, en la protecció social. Si ens fixem ja no en el volum de la intervenció estatal, sinó en qui rep els serveis i prestacions, en la distribució dels beneficis de l'Estat orientats a la joventut a través de les polítiques, hem observat força diversitat segons el tipus de trajectòria. En general, aquells joves amb trajectòries universitàries aprofiten millor els serveis d'orientació, informació i assessorament, a més (com és lògic, ja que tenen itineraris formatius més llargs) de les ajudes relacionades amb la formació. El

factor del nivell de formació també sembla que ajuda a beneficiar-se de serveis de caràcter més universal. Les prestacions assistencials són les que es dirigeixen de manera més evident a aquells joves amb trajectòries més desfavorides, ja que són els únics que hi poden optar. Amb aquesta distribució dels serveis, programes i ajudes públiques sembla que l'Estat no compleix una funció redistributiva. Els únics programes que es dirigeixen clarament a les trajectòries més desfavorides són de caràcter assistencial, és a dir, adreçats a parar el cop de l'exclusió, però no pensats per generar noves oportunitats. En canvi, els programes pensats per donar qualitat a les transicions –com els programes de formació o de mobilitat internacional– es dirigeixen, també de manera clara, als joves amb trajectòries de més èxit.

Sembla que estem davant d'un model de benestar en què el mercat posa pals a les rodes a les transicions, l'Estat no compleix amb la seva funció redistributiva i és la família la que, amb les seves possibilitats, entoma les

transicions. Aquest model, en què ni mercat ni Estat ofereixen gaires possibilitats de mobilitat social, deixa molt poques alternatives a la reproducció de les desigualtats.

Polítiques socials, polítiques de joventut i mobilitat social

Els resultats de l'enquesta, especialment pel que fa a l'anàlisi dels mecanismes de reproducció de les desigualtats, ens situen en el debat del paper que han de jugar les polítiques de joventut i el seu pes específic en el conjunt de les polítiques socials.

Les polítiques socials tenen la missió de lluitar contra processos de reproducció de les desigualtats i facilitar mecanismes de mobilitat social per tal de garantir certa igualtat d'oportunitats. Aquest és un objectiu que va una mica més enllà de posicionaments ideològics més o menys favorables a la redistribució de la riquesa *ex post*. La igualtat d'oportunitats fa referència a les condicions amb què les persones comptem per tal

Estem davant d'un model de benestar en què el mercat posa pals a les rodes a les transicions, l'Estat no compleix amb la seva funció redistributiva i és la família la que, amb les seves possibilitats, entoma les transicions

d'assolir un objectiu determinat. Aquestes condicions depenen d'unes "circumstàncies" que s'escapen del seu control (la posició socioeconòmica familiar, la posició en l'estructura social, les oportunitats del context...) alhora que depenen de "l'esforç" sobre el qual l'individu sí que pot incidir (les seves decisions, el temps dedicat per, aquell objectiu, les preferències...) (Roemer, 1998). La reproducció intergeneracional de les desigualtats socials consisteix en la persistència d'aquestes "circumstàncies" a través de les generacions. Les polítiques orientades a lluitar contra la reproducció de les desigualtats són polítiques que volen garantir el principi bàsic de la igualtat d'oportunitats, que ja no es considera

tan sols un valor propi de l'esquerra política, sinó un principi democràtic bàsic. En el concepte ja clàssic de ciutadania democràtica de T.H. Marshall (1950) hi trobem aquest component social: la democràcia requereix no només el desenvolupament de drets civils i polítics, sinó també drets socials, en la mesura que garanteixen la igualtat d'oportunitats. La lluita contra les desigualtats i, en especial, contra la seva reproducció és doncs el fonament de les polítiques socials i un projecte bàsic de la mateixa democràcia.

Si acceptem aquesta missió democràtica de les polítiques socials i constatem que la joventut és un moment del cicle

vital crucial per definir la posició en l'estructura social, cal reivindicar la centralitat de les polítiques destinades a la joventut i, en concret, a les transicions juvenils, en les polítiques socials. Des de la seva aparició, amb l'arribada de la democràcia, les polítiques de joventut a Catalunya han viscut sota una tensió dualista entre les polítiques transicionals o integrals i les polítiques afirmatives; i, al mateix temps, en una certa esquizofrènia entre teoria i pràctica. La perspectiva integral s'ha dotat d'un cos teòric coherent i convincent que mai ha anat acompanyat de recursos i, per tant, de la capacitat pràctica d'afrontar els objectius que es proposava. Per altra banda, les polítiques afirmatives, més realistes des del punt de vista pràctic, no han acabat de tenir la capacitat teòrica de convèncer que estaven apuntant als problemes i necessitats principals dels joves en una època de grans dificultats en l'emancipació (Martínez, 2002). Afortunadament, el debat entre una i altra perspectiva sembla superat, més que per haver trobat una alternativa paradigmàtica, perquè s'ha demostrat un debat poc fructífer i les polítiques de joventut s'han anat desenvolupant en un camp de joc intermedi sense gaires contradiccions. El que sembla que no queda tan ben

resolt, i cal seguir posant de manifest, és la incoherència entre teoria i pràctica en les polítiques de joventut, i en especial pel que fa a les polítiques orientades a les transicions. Intervenir sobre les transicions educatives, laborals, residencials i familiars requereix recursos i una actuació decidida de tots els agents que hi intervenen. Si a més es vol tenir una incidència que contribueixi a modificar les biografies preestablertes per l'origen social, es requereix encara més recursos i una aposta social i política inequívoca per les polítiques de joventut.

Els discursos en polítiques de joventut integrals han identificat el camp de joc en els aspectes nuclears, de condicions de vida dels joves. Aquest ha estat un pas endavant en identificar els reptes que tenen les polítiques de joventut. Tanmateix, ni tan sols en el pla discursiu s'ha arribat a posar de relleu la seva importància en la lluita contra la reproducció generacional de les desigualtats socials. Ara el repte consisteix a assumir la responsabilitat d'exigir que les polítiques de joventut deixin de ser la cara amable de les polítiques socials per passar a tenir una posició de centralitat en la lluita contra les desigualtats i a facilitar processos de mobilitat social.

NOTES

- ¹ Els resultats als quals fa referència aquest apartat es poden consultar a Miret, P. et al (2008) disponible a www.gencat.cat/joventut/observatori

BIBLIOGRAFIA

- Cachón, Lorenzo (2001) *¿Movilidad social o trayectorias de clase?* Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid.
- Casal, Joaquim (1999) "Juventud, transición y políticas sociales" a *La nueva condición juvenil y las políticas de juventud*. Actas del congreso. Diputació de Barcelona, Barcelona.
- Marshall, Thomas Humphrey (1950) *Citizenship and social class, and other essays*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Martínez Sanmartí, Roger (2002) "Ilusión y reflexividad en el campo de juego de las políticas de juventud en España" a *Revista de Estudios de Juventud*. N. 59
- Miret, Pau et al. (2008) *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Secretaria de Joventut, Barcelona.
- Roemer, John E. (1998) *Equality of opportunity*. Harvard University Press, Cambridge.